

Dr hab. Beata Jakimiuk

Lublin, 29.03.2019

Instytut Pedagogiki

Wydział Nauk Społecznych

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Wiolety Tomczyk

pt. *Psychospołeczne uwarunkowania poczucia sukcesu szkoleniowego*

nauczycieli wojskowych przygotowujących do zawodów trudnych i niebezpiecznych

Promotor: prof. dr hab. Ryszard Bera

Promotor pomocniczy: dr Grzegorz Sanecki

1. Ogólna ocena rozprawy

Problematyka badań podjętych przez Panią mgr Wioletę Tomczyk dotyczy złożonych i rzadko analizowanych zagadnień związanych z sukcesami szkoleniowymi nauczycieli przedmiotów zawodowych, do których należą nauczyciele wojskowi przygotowujący do zawodów trudnych i niebezpiecznych, takich jak kontroler ruchu lotniczego. Badania są więc unikalne, nie tylko ze względu na problematykę związaną z funkcjonowaniem zawodowym nauczycieli przedmiotów zawodowych (niewiele jest opracowań naukowych dotyczących tej grupy profesjonalistów), ale również z uwagi na fakt, że dotyczą one szczególnego zawodu – kontrolera ruchu lotniczego. Badanie tej problematyki wymaga znajomości złożonego kontekstu związanego z charakterem pracy, zadaniami zawodowymi, kwalifikacjami i kompetencjami nie tylko nauczyciela, ale też kontrolera ruchu lotniczego; a także znajomości warunków, przebiegu i efektów prowadzonego szkolenia. Stąd też, niewątpliwie można uznać, że recenzowana rozprawa stanowi ważny krok w rozwoju badań nad problematyką funkcjonowania zawodowego specyficznej grupy nauczycieli przedmiotów zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień związanych z uwarunkowaniami sukcesów szkoleniowych i efektywnością pracy nauczyciela. Autorka nie tylko umiejętnie

i kompetentnie, ale też z dużym znawstwem problematyki i bardzo dobrą orientacją w literaturze przedmiotu odnosi się do kluczowych kwestii teoretycznych, ale przede wszystkim zaprojektowała i przeprowadziła poprawne metodologicznie badania, których wyniki posłużyły do przeprowadzenia pogłębionej analizy uwarunkowań sukcesów szkoleniowych badanych nauczycieli-instruktorów wojskowych kontrolerów ruchu lotniczego. Przeprowadzone przez Autorkę badania mają charakter kompleksowy, są spójne naukowo i metodologicznie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje dobre przygotowanie merytoryczne Autorki, widoczne zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej pracy. Niewątpliwie, sprawność naukowa Pani mgr Wiolety Tomczyk w znacznej mierze wynika z bardzo dobrej znajomości analizowanych zagadnień, a zamieszczona bibliografia jednoznacznie wskazuje, że Autorka dotarła do najważniejszych pozycji naukowych z zakresu analizowanych zagadnień. Odpowiedni dobór i wykorzystanie literatury naukowej stworzyło solidne podstawy do precyzyjnego sformułowania problemów badawczych, w poprawny sposób omawianych w dalszej części opracowania. Stąd należy uznać, że proponowanemu przez Doktorantkę ujęciu problematyki odpowiada przemyślana i poprawnie skonstruowana struktura pracy, w tym układ kolejnych rozdziałów umożliwiający Autorce uporządkowaną prezentację podstawowych zagadnień teoretycznych i metodologicznych, a także analizę wyników przeprowadzonych badań.

Podobnie wysoko należy ocenić formalną stronę pracy, na uwagę zasługuje warstwa językowa rozprawy doktorskiej. Autorka udowadnia, że praca naukowa może być napisana w sposób przystępny, bez niepotrzebnego nadużywania pseudonaukowych sformułowań.

Recenzowana praca ma, w moim przekonaniu, nowatorski charakter przede wszystkim ze względu na analizowaną problematykę odnoszącą się do specyficznych zawodów. Autorka nie powieliła powierzchownych wniosków formułowanych w wielu publikacjach naukowych, ale proponuje samodzielny i dojrzały naukowo sposób analizy i interpretacji uwarunkowań sukcesów szkoleniowych nauczycieli wojskowych przygotowujących do wykonywania zawodu kontrolera ruchu lotniczego. W tym kontekście zwraca uwagę niezwykle staranna, poprawna metodologicznie procedura badawcza zaprojektowana przez Autorkę, umiejętność stawiania i weryfikacji hipotez badawczych, a także precyzja i wartość naukowa prezentowanych analiz. Można więc uznać, że poziom merytoryczny i metodologiczny recenzowanej rozprawy nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń.

2. Szczegółowa ocena struktury i treści poszczególnych rozdziałów rozprawy

Pracę otwiera bardzo dobrze napisany *Wstęp*, wprowadzający do omawianej problematyki. Autorka scharakteryzowała w nim zawód kontrolera ruchu lotniczego, przedstawiła uzasadnienie podjętej problematyki badań uwarunkowań sukcesów szkoleniowych nauczycieli przygotowujących do wykonywania zawodu kontrolera ruchu lotniczego, w pełni precyzyjnie określiła cel badań oraz wyczerpująco przedstawiła podstawowe zagadnienia dotyczące struktury i treści pracy. Doktorantka trafnie dobrała metodę, narzędzia badawcze, a także służące interpretacji wyników narzędzia statystyczne, które umożliwiają wieloaspektową analizę podejmowanych zagadnień. Ustalenia metodologiczne przedstawione przez Autorkę we *Wstępie* (szczegółowo rozwinięte w dalszych rozdziałach pracy) dają podstawę do stwierdzenia, że mamy do czynienia z dojrzałym naukowo opracowaniem.

Praca zawiera osiem rozdziałów, przy czym cztery pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, a cztery następne odnoszą się do metodologii i analizy przeprowadzonych badań.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Charakterystyka zawodów trudnych i niebezpiecznych* Doktorantka przedstawia definicje i analizuje pojęcia sytuacji trudnej i niebezpiecznej, odwołując się do literatury przedmiotu (Tokarski, 1980; Nowacki, 2004; Tyszkowa, 1977; Jarosz, 1983; Tomaszewski, 1970 i inni). Autorka przedstawia też, jako opracowanie własne, schemat ilustrujący klasyfikację sytuacji trudnych, a także omawia te sytuacje odnosząc je do przykładów związanych z lotnictwem. Charakteryzuje też sposób funkcjonowania jednostki w sytuacji trudnej i niebezpiecznej oraz konsekwencje stresu w postaci zmian w zachowaniu i emocjach człowieka, omawia źródła, czynniki i sposoby radzenia sobie ze stresem. W rozdziale tym Doktorantka analizuje również pojęcie zawodu, a także opisuje trzy zawody związane z lotnictwem wojskowym, uznawane za trudne i niebezpieczne: kontrolera ruchu lotniczego, pilota wojskowego oraz wojskowego nawigatora, przywołując badania m. In. Ślusarskiego (1994, 2001, 2018). Autorka używa tu skrótu KRL (kontroler ruchu lotniczego) i sformułowania kontroler ATC (s. 16), nie wyjaśniając w tym miejscu co oznacza skrót ATC (*Air Traffic Control*), kilkakrotnie przywoływany na następnych stronach.

Treść rozdziału pierwszego rozprawy pokazuje, że Doktorantka bardzo dobrze zna analizowaną problematykę, o czym świadczy przemyślany układ rozdziału oraz umiejętność wyboru zagadnień teoretycznych odpowiadających ogólnej koncepcji dysertacji.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Rozwój zawodowy nauczyciela - wojskowego kontrolera-instruktora ruchu lotniczego* Autorka prezentuje interesujące rozważania dotyczące pojęcia rozwoju zawodowego, analizując literaturę z zakresu podejmowanych zagadnień (Czarnecki 1986, 1996; Wiatrowski 2005; Bańka, 1995; Furmanek 1998, 2000; Tatarkiewicz, 2002; Paszkowska-Rogacz, 2003; Kukła, 2011; Wojtasik, 2011 i inni). Prezentuje też informacje na temat doboru na stanowisko wojskowego kontrolera-instruktora ruchu lotniczego i jego przygotowania zawodowego, a także szkoleń i doskonalenia zawodowego wojskowego kontrolera-instruktora ruchu lotniczego, przedstawiając uprawnienia związane z wykonywanymi obowiązkami szkoleniowymi. Warto w tym miejscu umieścić podsumowanie dotyczące specyficznych zadań zawodowych nauczyciela-instruktora na kolejnych etapach procesu przygotowania do wykonywania zawodu kontrolera lotów – byłby to czytelny obraz charakteru pracy w badanym zawodzie.

Treść rozdziału drugiego świadczy o rzetelnej analizie literatury przedmiotu oraz o dogłębnej znajomości zagadnień związanych z systemem szkolenia wojskowego kontrolerów ruchu lotniczego oraz kontrolerów instruktorów. W ten sposób Autorka przedstawiła standard (minimum) wymagań zawodowych w zakresie poziomu wiedzy, umiejętności i doświadczenia niezbędnego do bezpiecznego wykonywania czynności operatorskich.

W rozdziale trzecim *Poczucie sukcesu szkoleniowego nauczyciela przygotowującego do zawodów trudnych i niebezpiecznych* Autorka podejmuje refleksję dotyczącą sukcesu i sukcesu zawodowego, ukazując niejednoznaczność tego pojęcia na podstawie przeglądu literatury (Tokarski, 1980; Markowski, 2003; Judge, Kammeyer-Mueller, 2007; Marzec, 2011; Pietrasiński, 1994; Santorski, 1998; Klimkowska, 2013 i inni). Analizuje też zagadnienie poczucia sukcesu szkoleniowego nauczyciela, przedstawiając własną strukturę pojęcia sukcesu zawodowego wojskowego nauczyciela-instruktora kontrolera ruchu lotniczego ukazując go w trzech wymiarach: obiektywnym, subiektywnym i obiektywno-subiektywnym (s. 66). Na uwagę zasługuje sformułowanie przez Autorkę własnej definicji poczucia sukcesu szkoleniowego nauczycieli-instruktorów (s. 67), co świadczy o przemyślanej analizie literatury, dogłębnej znajomości badanego zawodu, a także o kompetencjach analitycznych

Doktorantki. W dalszej części rozdziału Autorka omawia przejawy sukcesu szkoleniowego wynikające z opracowanej definicji oraz analizy literatury (Bera, 2011; Kwaśnica, 2003; Bandura, 1982; Bańka, 2005; Połok, 2010; M. Błądowska, 1996): poczucie zadowolenia z charakteru pracy i własnych kompetencji zawodowych, poczucie skuteczności pełnionej roli zawodowej i poczucie autorytetu nauczyciela-instruktora. W tym rozdziale Doktorantka jednoznacznie wskazuje szczegółowe kwestie problemowe, których rozstrzygnięcie pozwoliłoby na realizację zasadniczego celu rozprawy doktorskiej.

W rozdziale czwartym *Psychospołeczne uwarunkowania sukcesu szkoleniowego nauczyciela przygotowującego do wykonywania zawodów trudnych i niebezpiecznych* Autorka charakteryzuje osobowościowe wyznaczniki efektywnego funkcjonowania zawodowego odnosząc się do literatury przedmiotu (Pervin, 2002; Strelau, 2000; McCrae, Costa, 2005; P. Oleś, 2003; Bańka, 2014; Klinkosz, Sękowski, 2013; Klinkosz, 2016 i inni), omawiając komponenty istotne w osiągnięciu sukcesu zawodowego (Jaworowska, Brzezińska, 2014). W pierwszej kolejności omówiono orientację zawodową, w tym motywację osiągnięć, motywację władzy i motywacje przywództwa. Następnym analizowanym czynnikiem są zachowania zawodowe, w tym: sumienność, elastyczność i orientacja na działanie. Kolejnym omawianym elementem są kompetencje społeczne i ich czynniki takie, jak: wrażliwość społeczna, otwartość na relacje, towarzyskość, orientacja na zespół i asertywność. Ostatnim komponentem jest natura psychologiczna określona przez: stabilność emocjonalną, pracę pod presją i pewność siebie. W dalszej części rozdziału podjęto interesujące rozważania dotyczące pojęcia nadziei na sukces (Łąguna, Trzebiński, Zięba, 2005; Krok, 2013; Snyder, 1999; Klimkowska, 2013). Autorka omówiła też kwestie związane z klimatem organizacji (Kozusznik, 2011; Mikuła, 2000; Wudarczewski, 2013; Dobrzyński, 2006) oraz kulturą organizacji (Cameron, Quinn, 2003; Wiernek, 2000; Sikorski, 2006; Dorczak, 2009). W rozdziale tym przybliżono pojęcia, znakomicie odwołując się do literatury przedmiotu, które mają istotne znaczenie przy realizacji badań empirycznych oraz analizie ich wyników.

Treści przedstawione w czterech rozdziałach teoretycznych stanowią podstawę badań empirycznych. Autorska koncepcja zaproponowana przez Panią mgr Wioletę Tomczyk powstała w wyniku rzetelnej analizy literatury przedmiotu i oceny przydatności analitycznej prezentowanych w części teoretycznej zagadnień w odniesieniu do realizacji zasadniczego celu badań.

Następny rozdział zatytułowany *Metodologiczne założenia badań własnych* zawiera podstawy metodologiczne planowanych i realizowanych badań. W pierwszej części rozdziału Autorka przedstawia przedmiot i cel badań, w tym cele szczegółowe oraz zmienną niezależną i jej wskaźniki. Określenie przedmiotu badań, sformułowanie zasadniczego celu badań oraz ustalenie zmiennej niezależnej i jej wskaźników nie budzi najmniejszych zastrzeżeń.

Na szczególnie wysoką ocenę zasługuje druga część tego rozdziału, w której doprecyzowano główny problem badawczy, sformułowano pytania szczegółowe oraz hipotezy badawcze. Jakość wyводу Autorki jednoznacznie wskazuje na pogłębione przemyślenie omawianej problematyki. Doktorantka nie tylko ze znanstwem formułuje zasadniczy obszar problemowy, ale także poprawnie wskazuje szczegółowe kwestie problemowe, których rozstrzygnięcie umożliwi realizację założonych celów badań. Nie budzi także żadnych wątpliwości metodologicznych sposób, w jaki sformułowano hipotezy badawcze (główną i szczegółowe). Postawione hipotezy spełniają wszelkie kryteria poprawności naukowej, a ich weryfikacja umożliwi przeprowadzenie wielopłaszczyznowej analizy problemów stanowiących przedmiot ocenianej rozprawy. Na szczególną uwagę zasługuje też opracowana przez Autorkę graficzna ilustracja modelu zależności między analizowanymi zmiennymi niezależnymi i zmienną zależną oraz ich wskaźników (s. 113), na której przedstawiono też czynniki demograficzno-społeczne jako zmienne pośredniczące.

Badania zostały przeprowadzone w okresie styczeń – listopad 2017 roku w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych (obecnie Lotnicza Akademia Wojskowa) w Dęblinie. Badaniami objęto 110 nauczycieli-instruktorów wojskowych kontrolerów ruchu lotniczego. Charakterystyka terenu badań i grupy respondentów nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Podsumowując trzecią i czwartą część rozdziału metodologicznego, można z całym przekonaniem stwierdzić, że logiczna, uporządkowana i poprawna metodologicznie procedura badań, wybór metod i narzędzi badawczych, dobór próby badawczej, w pełni odpowiada potrzebom ocenianego projektu badawczego, a nawet może stanowić przykład wzorcowego postępowania badawczego.

W rozdziale szóstym, empirycznym, zatytułowanym *Diagnoza poczucia sukcesu szkoleniowego badanych nauczycieli – instruktorów wojskowych kontrolerów ruchu lotniczego* Autorka analizuje wyniki badań dotyczące satysfakcji z charakteru pracy, opinii o potencjalnej zmianie charakteru pracy, poziomu zadowolenia z własnego przygotowania zawodowego i roli doświadczenia pedagogicznego w kształtowaniu kompetencji

zawodowych, czynników podmiotowych i sytuacyjnych decydujących o kompetencjach zawodowych, a także stopnia zadowolenia z własnych wyników w nauczaniu osób szkolonych. Doktorantka przeprowadziła też diagnozę poczucia skuteczności pełnionej roli zawodowej oraz poczucia autorytetu badanych instruktorów. Analiza poczucia autorytetu została przeprowadzona w pięciu obszarach: ocena zawodu nauczyciela-instruktora w środowisku; darzenie sympatią i zaufaniem przez szkolonych uczniów/kursantów; cechy decydujące o autorytecie, takie jak: kompetencje ogólnowojskowe, specyficzne, społeczne, elastyczność w działaniu, wymagalność, sprawiedliwość, wysokie walory intelektualne, wysokie walory etyczno-moralne, zaangażowanie w służbie, zdyscyplinowanie, ujmujący wygląd zewnętrzny; satysfakcja z posiadanego formalnego i fachowego autorytetu, charakteryzowana przez kompetencje ogólnowojskowe, kompetencje specjalistyczne i kompetencje społeczno-wychowawcze oraz autorytet moralny, a także uznanie za autorytet w środowisku pracy ze strony przełożonych, podwładnych, uczniów i współpracowników oraz w społeczeństwie. Wyniki badań Doktorantka analizowała uwzględniając kontekst demograficzno-społeczny.

Kolejny rozdział empiryczny *Psychospołeczne uwarunkowania sukcesu szkoleniowego nauczyciela wojskowego kontrolera-instruktora ruchu lotniczego i jego wymiary* zawiera analizę wyników badań odnoszących się do 2 zmiennych o charakterze subiektywnym (osobowościowe wyznaczniki efektywnego funkcjonowania zawodowego badanych nauczycieli-instruktora oraz nadzieja na sukces) i 2 zmiennych o charakterze subiektywno-obiektywnym (klimat organizacji oraz kultura organizacji). Wszystkie przeprowadzone analizy uwzględniają czynniki demograficzno-społeczne jako zmienne niezależne pośredniczące. Osobowościowe wyznaczniki efektywnego funkcjonowania zawodowego badanych nauczycieli-instruktora są analizowane w 4 obszarach: orientacja zawodowa, zachowania zawodowe, kompetencje społeczne oraz natura psychologiczna badanych nauczycieli-instruktora.

W ostatnim, ósmym rozdziale Doktorantka analizuje zależności między badanymi zmiennymi, a także przeprowadza weryfikację ogólnej hipotezy roboczej. W tym celu zastosowano test statystyczny χ^2 Pearsona i analizę kanoniczną. Autorka poszukiwała zależności między poczuciem sukcesu szkoleniowego w jego następujących wymiarach: poczucie zadowolenia z własnych kompetencji zawodowych, poczucie skuteczności pełnionej roli zawodowej i poczucie autorytetu a psychospołecznymi uwarunkowaniami tego procesu,

charakteryzowanymi przez: osobowościowe wyznaczniki pracy, nadzieję na sukces, klimat organizacji i kulturę organizacji.

Wyniki badań przedstawionych w 3 rozdziałach empirycznych pokazują, że 3/4 badanych nauczycieli-instruktorów deklaruje przeciętny poziom poczucia sukcesu szkoleniowego. Analiza poczucia zadowolenia z charakteru wykonywanej pracy i własnych kompetencji zawodowych nauczycieli-instruktorów wykazała, że wśród badanych panuje przekonanie, że osiągnęli oni wysokie wyniki w nauczaniu dzięki posiadaniu szerokiej wiedzy i doświadczeniu pedagogicznemu, a także dzięki własnemu zaangażowaniu i nieustannym podnoszeniu kompetencji. Prawie wszyscy badani instruktorzy przejawiają wysokie poczucie skuteczności zawodowej. Trudności występujące w pracy z uczniami traktują jako wyzwanie, które chętnie podejmą. Badani nauczyciele są przekonani, że mają wystarczające kompetencje do poradzenia sobie z trudnościami i osiągnięciem zamierzonych celów. Według badanych, najważniejszą cechą decydującą o autorytecie nauczyciela-instruktora jest ciągła praca nad kompetencjami specyficznymi, a także sprawiedliwość przy ocenianiu uczniów, wysokie walory intelektualne, wymagalność i zdyscyplinowanie. Badania wykazały, że 2/3 instruktorów lubi podejmować zadania trudne, a obowiązki zawodowe wykonuje na najwyższym poziomie; liczy się dla nich fachowość i to, czy ich praca przynosi efekty. Więcej niż połowa badanych klimat miejsca pracy ocenia jako wspierający, gdzie stawia im się wysokie, ale jednocześnie jasno określone wymagania. Badani instruktorzy chętniej pracowaliby w miejscu z przyjaznymi relacjami, opartymi na wzajemnej pomocy i zaufaniu. Badania wykazały, że występuje istotna korelacja między ogólnym poziomem poczucia sukcesu szkoleniowego respondentów a ich orientacją zawodową określoną poprzez motywację osiągnąć i motywację władzy. Ustalono też, że poziom poczucia sukcesu szkoleniowego istotnie koreluje z dwoma składnikami skali *zachowania zawodowe* tj. z sumiennością i elastycznością, występuje natomiast brak związku z orientacją na działanie. Przedstawione wyniki badań wskazują również na istotną zależność między poziomem poczucia sukcesu szkoleniowego a jedną ze zmiennych kompetencji społecznych - orientacją na zespół. Analizując naturę psychologiczną, ustalono istotną zależność między poziomem poczucia sukcesu szkoleniowego a stabilnością emocjonalną i pewnością siebie, natomiast nie stwierdzono zależności z pracą pod presją. Uzyskane dane wskazują, że nie występują istotne zależności między osobowościowymi wyznacznikami pracy a poczuciem zadowolenia z własnych kompetencji zawodowych badanych nauczycieli-instruktorów. Wyniki badań

pokazują też, że nauczyciele-instruktorzy potrafiący pracować w warunkach silnego i długotrwałego stresu mają wysokie poczucie własnej skuteczności i bardzo dobrze radzą sobie z problemami. Analizując zależności między zmiennymi poczucia autorytetu nauczyciela-instruktora stwierdzono, że istotne zależności występują między oceną zawodu a motywacją osiągnięć i towarzyskością.

Prezentacja i analiza wyników badań empirycznych przedstawiona w rozdziałach szóstym, siódmym i ósmym została wykonana z największą starannością. Na uwagę zasługuje też fakt, że Autorka szczegółowo omawia zastosowane narzędzia statystyczne. Wszystkie tabele i rysunki są czytelne, a przeprowadzona analiza ilościowa i jakościowa świadczy o wysokim poziomie umiejętności dotyczących interpretacji empirycznych badań naukowych. Należy też podkreślić, że zaproponowana przez Doktorantkę kolejność prezentacji wyników, a także sposób ich analizy przyczyniły się do zachowania spójności wyводу oraz zrozumienia zależności między omawianymi zagadnieniami. Uzyskane wyniki potwierdzają zasadność przyjętej procedury badawczej, pozwalają uchwycić istotne zależności między psychospołecznymi uwarunkowaniami sukcesu szkoleniowego nauczyciela-instruktora przygotowującego do wykonywania zawodu kontrolera ruchu lotniczego i wymiarami jego funkcjonowania szkoleniowego a poczuciem sukcesu szkoleniowego, a także umożliwiają znalezienie rozwiązania postawionych problemów badawczych i weryfikację hipotez.

W *Podsumowaniu* Autorka przedstawiła analizę jakościową wyników badań odnosząc ją do postawionych problemów i hipotez badawczych. Przeprowadziła weryfikację 4 hipotez szczegółowych, z których pierwsza została pozytywnie zweryfikowana, jednak przy innym niż zakładano układzie zależności między analizowanymi zmiennymi; druga potwierdziła się częściowo, również przy innym niż zakładano układzie zależności między zmiennymi; trzecia hipoteza potwierdziła się częściowo, natomiast czwarta hipoteza nie potwierdziła się. Na uwagę zasługuje opracowanie przez Doktorantkę wniosków praktycznych, zawierających zalecenia, dotyczące przygotowania przyszłych kandydatów na instruktorów, a także doskonalenia pracy i kompetencji instruktorów już pracujących w zawodzie.

Przedstawione *Podsumowanie* świadczy o tym, że Doktorantka doskonale zdaje sobie sprawę ze złożoności badań dotyczących podejmowanej problematyki, zarówno w obszarze teorii, jak i praktyki badawczej, a także analizy i zastosowania wyników badań, czego dowodzi rzeczowe i kompetentne opracowanie treści tej części pracy.

3. Konkluzja

Przedstawiona do recenzji praca stanowi interesujące studium o charakterze teoretyczno-empirycznym, w którym Autorka w kompetentny sposób analizuje kluczowe kwestie dotyczące problematyki zrealizowanych badań. Analiza ocenianej rozprawy pozwala uznać, że Pani mgr Wioleta Tomczyk sprostała wysokim wymaganiom naukowym związanym ze złożonością podjętej problematyki i specyfiką analizowanego zawodu. Na wysoką ocenę zasługuje nie tylko umiejętność doboru, logicznego układu i analizy zagadnień teoretycznych, będących podstawą badań empirycznych, ale też kompetencje metodologiczne dotyczące projektowania badań oraz kompetencje związane z klarowną prezentacją i interpretacją wyników badań. Można więc stwierdzić, że Panią mgr Wioletę Tomczyk cechuje duża dojrzałość naukowo-badawcza. Należy też dodać, że przedstawione w rozprawie postępowanie badawcze może stanowić wzór metodologiczny dla badań nad uwarunkowaniami poczucia sukcesu szkoleniowego nauczycieli przygotowujących uczniów do pracy w innych zawodach, z uwzględnieniem specyfiki danego zawodu i kontekstu środowiska pracy. Uzyskane wyniki poszukiwań badawczych tworzą też wartościową bazę danych, która może stanowić punkt wyjścia dla kolejnych projektów badawczych podejmujących problematykę sukcesów zawodowych nauczycieli-instruktorów wojskowych kontrolerów ruchu lotniczego. Podjęta w badaniach problematyka sukcesu zawodowego nauczycieli jest istotna ze względu na znaczenie pracy nauczyciela oraz efektywność i jakość wykonywanych przez niego zadań zawodowych. Zagadnienia te ciągle wymagają badań i pogłębionych analiz umożliwiających nie tylko poznanie uwarunkowań sukcesów zawodowych, ale też wprowadzenie skutecznych rozwiązań praktycznych.

Praca Pani mgr Wiolety Tomczyk wnosi istotny wkład w refleksję naukową usytuowaną w problematyce pedagogiki pracy, andragogiki i pedeutologii. Zrealizowane badania są aktualne, ważne i potrzebne. Doceniając naukową wagę i jakość rozważań zawartych w niniejszej pracy, stwierdzam, że recenzowana rozprawa Pani mgr Wiolety Tomczyk pt. *Psychospołeczne uwarunkowania poczucia sukcesu szkoleniowego nauczycieli wojskowych przygotowujących do zawodów trudnych i niebezpiecznych* spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Jednocześnie wnoszę o dopuszczenia Pani mgr Wiolety Tomczyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Beata Jakińska